

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Hyvinvointialueiden talouden tilanne on haasteellinen valtavan suuren muutoksen jälkiseurauksena. Rahoitusmallin ennakoitavuus on erityisen tärkeää talouden tasapainottamisen ja vakauden kannalta. Jälkikäteistarkistusmekanismi itsessään kahden vuoden viiveellä tapahtuen on hidas ja mallin kannustavuutta ja talouden hallintaa vähentävä seikka. Omavastuuosuuksien lisääminen malliin vain heikentää rahoituksen ennustettavuutta ja hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämistä tulisikin tarkastella kokonaisuutena.

Lähtökohtaisesti on hyvä asia, että hyvinvointialueiden rahoitusmalli kannustaisi alueita vastuulliseen taloudenpitoon ja tuottavuuden kehittämiseen. Rahoitusmallin monimuotoisuus ja lukemattomat määräytymistekijät yhdistettynä siihen, että lakiin sisältyvän siirtymäajan jälkeenkin vain 40 % alueista saavuttaa rahoituksen laskennallisen mallin, osoittaa rahoitusmallin kehittämistarpeita kokonaisuutena.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue kiinnittää huomiota siihen, että esityksen todelliset kannustimet kustannusten hillintään alueilla ovat heikot, koska jälkikäteistarkistus tehdään koko maan tasolla, ei aluekohtaisesti. Omavastuun lisääminen ei tarkoita, että alueen oman toiminnan tehostamisella saadut säästöt realisoituisivat alueen jälkikäteistarkistuksessa vastaavalla tavalla, koska aluekohtainen rahoitus allokoidaan edelleen laskennallisin perustein.

Omavastuuosuuden lisäämisestä tehdyn vaikutusarvion mukaan malli voisi lisätä hyvinvointialueiden rahoitusta koko maan tasolla siinä tilanteessa, jossa alueiden talouskehitys paranisi. Kevään 2024 talouden seurantatietojen mukaan valtaosalla hyvinvointialueista vuoden 2024 talouden kehitys on kuitenkin heikompaa, kuin talousarvioissa. Lähes kaikilla alueilla toteutetaan sopeutustoimia mutta kustannuskehitys on valtion rahoituskehitystä voimakkaampaa niistä huolimatta. Siten on myös todennäköistä, että hyvinvointialueiden talouden tasapainotus etenee talousarvioita ja –suunnitelmia 2024-26 hitaammin. Omavastuuosuuden lisääminen vuodesta 2026 alkaen vähentäisi entisestään valtion rahoitusta ja vaikeuttaisi entisestään hyvinvointialueiden talouden tasapainottamista.

Lakiluonnoksessa esitetään myös, että yksittäisille alueille myönnettävä lisärahoitus jätettäisiin huomioimatta koko maan tasolla tehtävässä jälkikäteistarkistuksessa. Tätä muutosta voidaan pitää julkisen talouden kannalta hyvinvointialueiden rahoitustarvetta hillitsevänä tekijänä ja perusteltuna.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Asiakasmaksujen korotus on lähtökohtaisesti perusteltu ehdotus. Asiakasmaksumuutosten osalta tulee kuitenkin huomioida, ettei kyse koskaan ole ns. varmasta tulosta ja siten muutosten huomioiminen yleiskatteisessa rahoituksessa ennakoivasti on haasteellista ja edellyttää laajaa arviointia. Muutosten taloudellisten vaikutusten etukäteisarviointi on monimutkaista ja niistä muodostuu helposti ylimitoitettuja. Asiakasmaksuista saatavien lisätulojen arvioiminen yhtä aikaa mm. sosiaaliturvaan tehtävien muutosten kanssa sisältää riskejä. Hyvinvointialueiden tulee asiakasmaksuja määrätessään huomioida asiakkaan maksukyky. Muutosten painottaminen taas erikoissairaanhoidon tasamaksuihin nostaa väistämättä maksukaton piiriin kuuluvien asiakkaiden määrää. Se lisää myös hyvinvointialueiden hallinnollista työtä, kasvattaa epävarmojen asiakasmaksusaatavien määrää ja luottotappioita tulevina vuosina.

Asiakasmaksujen indeksitarkistukset tulisi tehdä vuosittain.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Lakiluonnoksessa ehdotettu pelastustoimen riskikertoimen määrittämisessä käytettävä tietopohjan laajennus, siten että käytettävissä olisi Tilastokeskuksen laskemien riskiruutujen lisäksi laajemmin asetuksella tarkemmin säädettäviä riskiruutujen laskennassa huomioon otettavia palvelutarpeeseen vaikuttavia tietoja on kannatettava muutos, koska se ohjaa rahoitusta tarkemmin riskiperusteisesti.

Esityksessä olisi kuitenkin tarkennettava, mitkä osat riskikohteesta vaikuttavat riskiruudun arvoa nostavasti. Riskikertoimen mukainen rahoitusmalli ei huomioi kausi- tai aikasidonnaisia väestönkeskittymiä, joilla voi olla vaikutus pelastuspalvelujen kysyntään.

Pesonen Arja
Varsinais-Suomen hyvinvointialue